

РОЛЬ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ В РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ

У статті розглядаються основні аспекти студентського самоврядування. Студентське самоврядування розглядається як один із напрямів державної молодіжної політики. Визначені роль та місце студентського самоврядування в реалізації молодіжної політики.

Ключові слова: державна молодіжна політика, молодь, студентське самоврядування.

В статье рассмотрены основные аспекты студенческого самоуправления. Студенческое самоуправление рассматривается как одно из направлений государственной молодежной политики. Определены роль и место студенческого самоуправления в реализации молодежной политики.

Ключевые слова: государственная молодежная политика, молодежь, студенческое самоуправление.

The article shows the main aspects of student's self-government. Student's self-government is regarded as one of the areas of the state youth policy. Defined the role and place of the student's self-government in the implementation of youth policy.

Key words: the state youth policy, young people, student's self-government.

Постановка проблеми. Державна молодіжна політика в демократичному, правовому суспільстві передбачає створення певних умов і гарантій для соціального становлення та розвитку молоді, її інтеграції в усі сфери життєдіяльності, реалізації усіх потенцій і здібностей юнаків та дівчат. Саме з цієї причини майже всі країни світу тяжіють до соціально орієнтованої та правової держави, як найефективнішої форми влаштування життя великих спільнот. Невід'ємною складовою та важливим механізмом розбудови України як соціальної держави, формування громадянського суспільства виступає державна молодіжна політика.

У третьому тисячолітті, за прогнозами сучасних учених, прогрес людства буде визначати соціальна активність особистостей. Людина, яка з дитинства не мала досвіду активної громадської поведінки, досвіду з прояву соціальної ініціативи, не зможе і в зрілому віці вирішувати ключові проблеми суспільства. Тому важливим є те, щоб державна політика щодо молоді в Україні забезпечувала реалізацію заходів, спрямованих на формування суспільно активної особистості, здатної вирішувати завдання з державотворення та гідно протистояти всім викликам та загрозам, які можуть спричинитися наслідками соціально-економічної ситуації у світовому товаристві та в Україні зокрема.

Аналіз досліджень та публікацій. Питанню вивчення теорії та практики молодіжної політики в Україні приділяють значну увагу багато дослідників, зокрема Є. Бородін, С. Лазор, М. Головатий,

М. Перепелиця та іншими. Дослідження процесу становлення молодіжної політики відображено у роботах В. Андрущенко, М. Головатого, М. Перепелиці. Вітчизняні вчені (Л. Божович, Л. Буєва, І. Бех, О. Дубасенюк, І. Зязюн, З. Зикова, А. Капська, В. Караковський, М. Красовицький, Т. Кириленко, В. Семиченко, Т. Степура, С. Сисоєва) у наукових дослідження останніх років розглядають організаційні аспекти самоврядування студентів, проблеми їхньої соціальної зрілості та самореалізації, становлення студентів як суб'єктів життєвотворчості, формування здатності до свідомої саморегуляції.

Метою статті є аналіз студентського самоврядування в рамках реалізації державної молодіжної політики.

Виклад основного матеріалу. У більшості країн світу державна молодіжна політика найчастіше має трирівневу структуру та проводиться на державному (загальнонаціональному), регіональному й місцевому (муніципальному, районному) рівнях. Сама молодь при цьому повинна брати участь у розробці молодіжної політики, яка є основою її існування. Без реалізації на практиці цього фундаментального принципу вся молодіжна політика буде зведена нанівець [2].

Визначимо поняття молодіжної політики за допомогою аналізу робіт вітчизняних фахівців, зокрема Є. Бородіна та М. Перепелиці, а також нормативно-правових документів, що стосуються реалізації молодіжної політики в Україні.

Молодіжна політика – певна система ідей, теоретичних положень стосовно місця, ролі та перспектив молоді в суспільстві, закріплених у

законодавчих, нормативних актах, інших документах, а також діяльністю суб'єктів молодіжної політики щодо втілення цих теоретичних положень у реальність. Молодіжна політика здійснюється в суспільстві у всіх сферах життєдіяльності молоді як в її інтересах, так і в інтересах суб'єктів молодіжної політики. Суб'єктами її провадження є всі суспільні інституції, що взаємодіють безпосередньо чи опосередковано з молоддю, а також сама молодь. Молодіжна політика – це комплексне явище, що є результатом практичної, науково-теоретичної, ідеологічної та іншої діяльності соціальних інституцій стосовно молоді.

Молодіжна політика охоплює всі сфери життєдіяльності молоді, включає в себе всі питання, пов'язані з формуванням і вихованням молоді, охоплює всі процеси соціалізації, всю сукупність ідей щодо місця і ролі молоді в суспільстві та їхню реалізацію. Молодіжна політика є сукупністю дій усіх державних і громадських інституцій, проте кожний її суб'єкт, соціальна інституція здійснює її диференційовано відповідно до своїх потреб і можливостей з урахуванням місцевих умов [7, с. 63].

Суб'єктами молодіжної політики є держава, державні органи (що практично реалізують цю політику), політичні партії, громадські організації та об'єднання, профспілки, соціальні інститути (освіти, культури), окремі громадяни і, обов'язково, самі молоді люди [1, с. 9].

Однією зі складових молодіжної політики є державна молодіжна політика. У Декларації «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні» (1992 р.), першому документі, який започаткував державну молодіжну політику в Україні, визначено, що це – системна діяльність держави у відносинах з особистістю, молоддю, молодіжним рухом, яка здійснюється у законодавчій, виконавчій, судовій сферах. З огляду на це, під державним управлінням молодіжною політикою розуміємо – систематичний та спеціально організований вплив суб'єкта державного управління на об'єкт, у першу чергу молодь, з метою організації ефективного, цілеспрямованого функціонування й розвитку роботи з молоддю, відповідно до мети та завдань цієї політики [4, с. 1].

Отже, під терміном «молодіжна політика суспільства» розуміємо чітко та об'єктивно визначену систему ідей, принципів, теоретичних положень стосовно місця, ролі та перспектив молоді в поступальному розвитку суспільства, закріплених у законодавчих, нормативних актах, інших документах, а також притаманних громадській думці, у першу чергу молоді, та діяльність суб'єктів молодіжної політики (якими є різноманітні суспільні інституції, а також молодь) щодо втілення найбільш ефективними засобами даних ідей, теоретичних положень у реальність в інтересах молоді та суспільства в цілому [10, с. 15].

Головатий М. Ф. вважає, що: «Головними структурними ланками державної молодіжної політики мають бути ті, що стосуються освіти

молоді, формування й реалізації економічних і соціальних інтересів юнаків та дівчат, реальної участі молодих людей у політичній діяльності, реалізації духовних інтересів юнаків і дівчат тощо» [1, с. 115].

На основі такого підходу автор у цьому дослідженні виділяє діяльність органів державної влади та управління у сфері молодіжної політики, яка здійснюється як на загальнодержавному рівні, так і на регіональних відповідно до основних сфер життєдіяльності молоді, і групує її за такими основними секторами:

- діяльність щодо здобуття молоддю освіти;
- сприяння здоров'ю та впровадженню здорового способу життя молоді;
- реалізація економічних інтересів юнаків та дівчат;
- реалізація духовних інтересів молоді;
- забезпечення культурних потреб та змістовного дозвілля;
- сприяння участі молодих людей у громадській та політичній діяльності.

Сьогодні необхідність і важливість роботи з молоддю на державному рівні очевидні. Якщо сім'я і школа закладають основи особистісного своєрідності молодої людини і формують стереотипи її поведінки в майбутньому, то остаточне становлення особистості відбувається в студентські роки.

Враховуючи, що еліта суспільства (в мистецтві, бізнесі, політиці, державному та муніципальному управлінні) на 90 % складається з тих, хто має вищу освіту, можна без перебільшення вважати, що майбутнє держави, його кадровий потенціал формується зараз у вищих навчальних закладах.

Організація та ефективне використання потенціалу студентства дозволить не тільки вирішувати проблеми становлення особистості молодої людини, але й направить енергію молоді в конструктивне русло, створить механізм включення молодої людини в систему суспільних зв'язків та її гармонійної соціалізації [11, с. 52].

Молодь – рушійна сила будь-якої революції, студентство – основний її авангард. Чому саме студенти є найбільш активним та згуртованим прошарком молоді? Незважаючи на те, що, за європейськими стандартами, молоддю є особи від 14 до 35 років, а студентами – в середньому лише від 16 до 24, саме в студентські роки в особі поєднується чудова квінтесенція бажань за щось боротися, щось змінювати, чогось досягати, бо в ній іще вирує так званий «романтизм справедливості», широкі можливості (наявність вільного часу, відсутність відповідальності за близьких, мінімальні ризики втрат у разі недосягнення мети), а також потреби в пошуку себе та самореалізації саме в суспільному житті. Виходячи зі стін своєї alma mater, особа йде на роботу, що відбирає час, заводять сім'ю, що підвищує відповідальність, й узагалі починає прагнути реалізувати себе вже через успіхи в особистому житті або в професійній кар'єрі.

Сьогодні значного поширення і розвитку в Україні набув такий тип формальних організацій студентської молоді, як органи студентського самоуправління в університетах-інститутах та технікумах-училищах, які поступово перетворюються із підструктур вищих навчальних закладів на самостійні організації.

Студентське самоврядування явище нове для молодого українського суспільства. Наукового підходу до вивчення проблеми становлення, розвитку та функціонування органів студентського самоврядування на цей час не існує. В працях українських науковців, що стосуються цієї теми, студент та його активність є предметом досліджень психологічних та соціологічних наук.

Студентське самоврядування – потужний фактор демократизації сучасної вищої школи, що сприяє вихованню у студентів лідерських якостей, формуванню громадянської свідомості, активної життєвої позиції. У галузі вищої освіти (в аспекті Болонського процесу) студентське самоврядування розглядається як невід’ємний елемент освітньо-виховного середовища вищої школи [6].

Це справжня школа дії, де на практиці використовуються уміння, набуті студентами на факультативних заняттях. Студентське самоврядування покликане відіграти активну роль у підготовці сьогодишніх студентів до реального самоврядування, формування в них готовності виконувати свій громадянський обов’язок. Важливо, що в студентів формується досвід, який із умов навчального закладу буде перенесений у доросле, в тому числі й професійне життя.

Студентське самоврядування у вищому навчальному закладі є невід’ємною складовою і відіграє велике значення, а саме [12, с. 250]:

- сприяє соціалізації особистості, допомагає студентам відчувати складність соціальних відносин, формувати соціальну позицію, виявляти свої можливості в реалізації лідерських функцій;
- забезпечує виховання якостей, які необхідні для подолання складностей соціального життя;
- розвиває організаторські здібності студентів, збільшуючи кількість умілих організаторів конкретних справ;
- формує відчуття відповідальності;
- виховує самостійність як рису людини, її ініціативність;
- розвиває відносини взаємної відповідальності;
- сприяє самоактивізації, здійсненню саморегулювання, самоконтролю.

Отже, студентське самоврядування в сучасному суспільстві відіграє вагомe значення, а підтримка з боку держави залишає бажати кращого.

Важливою умовою розбудови громадянського суспільства є рівноцінне представлення та рівноправна участь всіх категорій населення у державотворчих процесах. Так інститут студентського самоврядування є невід’ємною складовою освітньо-виховного простору національної вищої школи та важливим фактором поступу України до

розбудови демократичного суспільства. Студентське самоврядування – це один із потужних стимулів підвищення соціальної активності студентів і вузівських колективів [3, с. 14].

Студентське самоврядування – це форма управління, за якої студенти мають право самостійно вирішувати питання внутрішнього управління. Головна мета діяльності органів студентського самоврядування полягає передусім у створенні умов самореалізації молодих громадян в інтересах особистості, суспільства і держави, у захисті прав студентів. Студентське самоврядування є важливим фактором розвитку і модернізації суспільства, виявлення потенційного лідерського авангарду, вироблення навичок управлінської та організаторської роботи з колективом, формування майбутньої еліти нації [9].

Необхідність залучення молоді до прийняття управлінських рішень, важливість навчання і виховання молоді в управлінській системі, зумовлені саме цими конституційними особливостями інституту студентського самоврядування в комплексі з іншими чинниками зокрема:

- суспільне життя, яке стає дедалі динамічнішим, потребує наявності в управлінській системі енергійних, мобільних, здатних ефективно здійснювати комунікацію особистостей, котрі вміють легко адаптуватися до змін оточуючого середовища, приймати цільові та ефективні управлінські рішення;

- саме молодь завжди швидко опановує нове, здатна інтегрувати найновіші знання, технології до державної політики і, таким чином, значно підвищити її ефективність;

- необхідність зміни поколінь передбачає поступове наслідування прав і обов’язків у всіх сферах державотворення (насамперед у сфері молодіжної політики) [5, с. 48].

Проте сьогодні через значну забюрократизованість владного механізму повномірне усвідомлення необхідності становлення інституту студентського самоврядування як конструктивного партнера влади гальмується. Обмеження ж студентства у праві на участь у виробленні та реалізації державної політики призводить до [8, с. 135]:

- зменшення рівня довіри громадян (насамперед студентства) до органів влади;

- перешкоджає євроінтеграційним процесам у сфері вищої освіти (Болонський процес);

- сприяє збереженню у вищій школі таких негативних явищ як корупція, низька якість освітніх послуг, порушення громадсько-політичних та соціально-економічних прав студентів;

- переобтяжує центральні органи державної влади необхідністю регулювати процес узгодження інтересів та вирішувати конфлікти, що відбуваються на рівні окремих ВНЗ між/у середині окремих професійних груп;

- стримує тенденції демократичного розвитку українського суспільства.

З кожним роком поширюється вплив звичайного студента на формування молодіжної політики

нашої держави, сприйняття демократичних перетворень України та підвищення авторитету на міжнародному рівні. Залучення молоді до реалізації молодіжної політики слід розглядати починаючи з органів самоврядування вишів, оскільки вони є першопочатковими ланками, фундаментальною базою всієї системи органів студентського самоврядування.

На сучасному етапі існування українського суспільства студентське самоврядування перебуває ще в процесі розвитку, оскільки не всі ще здатні повірити у його силу, не всі розуміють що

являє собою студентське самоврядування і для чого воно взагалі існує. Студентське самоврядування є своєрідним лакмусовим папірцем для визначення того, чи є молодь, студентство споживачем, а чи активним учасником суспільного життя.

Отже, формування українського суспільства як повноцінної демократичної формації передбачає заміну консервативних підходів до реалізації молодіжної політики новими прогресивними методами, які будуть відповідати всім вимогам сучасного цивілізованого соціуму.

ЛІТЕРАТУРА

1. Головатий М. Ф. Молодіжна політика в Україні: проблеми оновлення / М. Ф. Головатий. – К. : Наук. думка, 1993. – 236 с.
2. Головатий М. Ф. Формування державної молодіжної політики в сучасній Україні (політологічний аналіз) : автореф. дис. ... докт. політ. наук. – 1999. – 15 с.
3. Гриньова М. Студентське самоврядування: стан, проблеми і завдання / М. Гриньова // Виховання особистісних якостей майбутніх фахівців у системі студентського самоврядування : матеріали Всеукраїнської студ. науково-практичної конференції (м. Полтава, 24-25 квітня 2009 р.) / Полтавська обласна рада, Полтавська міська рада, кафедра пед. майстерності Полт. держ. пед. ун-ту імені В. Г. Короленка та ін. – Полтава, 2009. – С. 13–16.
4. Декларація «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні», зі змінами і доповненнями, внесеними Законом України від 09.02.2006 р., № 3421-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 22. – С. 1.
5. Кращенко Ю. П. Голос студентської громади у владі: міська студрада при Полтавському міськвиконкомі / Ю. П. Кращенко // Студентське самоврядування у XXI ст.: проблеми і перспективи розвитку : / збірник матеріалів Всеукраїнської студентської конференції органів студентського самоврядування. – Суми : Вид-во СумДПУ, 2007. – Вип. 3. – С. 47–48.
6. Кращенко Ю. П. Студентське самоврядування в освітньо-виховному середовищі вищої школи України та зарубіжжя [Електронний ресурс] / Ю. Кращенко. – Режим доступу : www.vsr-mon.org.ua/studlibrary/manage/1167-2009-12-04-16-48-58.
7. Криворученко В. К. К вопросу о законодательстве субъектов Федерации в сфере молодежной политики / В. К. Криворученко // Молодежная политика: информ. бюл. – М. : Ком. РФ по делам молодежи; Ин-т молодежи, 1995. – № 92-95. – С. 63.
8. Лисенко О. Трансформація правового статусу органів місцевого самоврядування відповідно до європейських стандартів / О. Лисенко // Право України. – 2009. – № 4. – С. 132-139.
9. Макаренко А. С. Методика організації виховного процесу / [за редакцією Г. С. Макаренка ; переклад з російського видання]. – К. : Радянська школа, 1951. – 100 с.
10. Перепелиця М. П. Державна молодіжна політика в Україні (регіональний аспект) / М. П. Перепелиця. – К. : Український інститут соціальних досліджень, Український центр політичного менеджменту, 2001. – 242 с.
11. Рабцун Н. В. Работа со студентами как важнейший компонент государственной молодежной политики и место вуза в её реализации / Н. В. Рабцун // Вестник КАСУ. – 2006. – № 3. – С. 48–54.
12. Романик А. Роль студентського самоврядування в Україні та в країнах Західної Європи / А. Романик // Студентське самоврядування в Україні. – К. : Молодіжна альтернатива. – 2004. – Вип. 6. – С. 6–9.

Рецензенти: Гавеля В. Л., д.філос.н., професор;
Калашнікова Л. В., к.соц.н., доцент.

© Кучеренко О. В., 2013

Дата надходження статті до редколегії 19.04.2013 р.

КУЧЕРЕНКО Олександра Володимирівна – аспірант кафедри соціології Чорноморського державного університету імені Петра Могили.

Коло наукових інтересів: соціологія молоді.